

БОЛАЛАР ИШТИРОКИДАГИ ЙЎЛ-ТРАНСПОРТ ҲОДИСАЛАРИНИ КАМАЙТИРИШДА ТАРҒИБОТ-ТАШВИҚОТ ИШЛАРИНИНГ ЎРНИ

*М.Н.Усманова - ТДТрУ, доц.
Б.А.Рахмат - ТДТрУ, кат.ўқит.*

Аннотация: мақолада йўл-транспорт ҳодисалари муаммолари, болалар ишторидаги йўл-транспорт ҳодисалари таҳлили ва бундай бахтсиз ҳодисаларни камайтириш бўйича тадбирлар таклиф этилди.

Аннотация: в статье представлены проблемы дорожно-транспортных происшествий, анализ дорожно-транспортных происшествий с участием детского труда и меры по снижению таких аварий.

Кириш

Кейинги вақтларда йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш тўғрисида оммавий ахборот воситаларида турли йўналишдаги мавзулар ёритилиб бормоқда. Ҳаракат хавфсизлигини таъминлашда инсон йўл ҳаракатининг асосий иштирокчиси: ҳайдовчи, йўловчи, пиёда ва ҳаракатни ташкил қилувчи сифатида қатнашади. Буларнинг ичида ҳайдовчи ва пиёда алоҳида ўрин эгаллайди, шунинг учун ҳаракатни ташкил қилишда унинг психологик, физиологик ва биологик имкониятларини эътиборга олиш зарур.

Пиёдалар хавфсизлигини ошириш қобилияти йўл-транспорт жароҳатининг олдини олиш саъй-ҳаракатлари муҳим таркибий қисми ҳисобланади. Уларнинг олдини олиш мумкин, чунки пиёдалар йўл транспорт ҳаракатида иштирок этар экан, бу ҳолатни доимий хатар деб қабул қилишлари керак эмас. Пиёдалар учун асосий хавфни ҳаракатланаётган транспорт воситаси эканлиги жуда ҳам яхши маълум ва кўп турли омилларни ўз ичига олади: ҳайдовчилар хулқи, маданияти, йўл ҳаракати қоидалари тўғрисидаги билимлари, транспорт воситаларини бошқариш маҳоратлари айниқса, хавфсиз тезликни танлай олишлари ва маст ҳолда автомобилни бошқаришлари, пиёдалар йўлакчаси ҳолати, йўлдан ўтиш жойи йўқлиги ёки белгиланмаганлиги ва бошқалар[4,5].

Республикамизда Давлат йўл ҳаракати хавфсизлиги хизмати ходимлари, соҳа мутахассислари ва жамоатчилик томонидан ҳаракат хавфсизлигини таъминлаш, йўл-транспорт ҳодисаларининг олдини олиш бўйича муайян тадбирлар ўтказилиб келинмоқда. Шундай бўлсада, автомобиль йўлларимизда инсонларнинг ҳаётдан бевақт кўз юмиши, турли даражада жароҳат олиши билан боғлиқ йўл-транспорт ҳодисалари ҳамон содир бўлиб турибди, энг ачинарлиси жароҳат олганлар орасида ёш болаларнинг булишидир: 2021 йил 5,2 % ўсган, 2022 йил 9 ойига 26,7 % ўсган

Тадқиқот услуги

Йул ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш omillarni aniqlash uchun quyidagi usullarni o'z ichiga olgan kompleks yondashuv zarur[2,6]:

-Statistik hisob va hisobotni o'rganish usullari-O'rganilayotgan muammoning asosiy nuqtalarini aniqlash uchun amaliyotda statistik hisob va hisobotni o'rganish usullari qabul qilingan.Birlamchi buxgalteriya hisobi va hisobot ma'lumotlarini bir necha yillar davomida o'rganish.

-Эксперт баҳолаш усули таклиф этилаётган болалар иштирокидаги йўл-транспорт ҳодисаларини камайтириш бўйича таклиф этилаётган тадбирларни аниқлаш билан баҳолаш.

Муҳокама ва натижалар

Болалар иштирокидаги йўл-транспорт ҳодисаларининг олдини олиш бўйича тадбирлар ишлаб чиқиш учун юқорида келтирилган статистик маълумотларнинг ўзи камлик қилади. Содир этилган йўл-транспорт ҳодисаларида иштирок этган болаларнинг ёши бўйича таҳлил қилинса, ишлаб чиқилаётган тадбирлар самараси ошган бўлар эди. ЙТХ иштирокчиси бўлган болаларнинг ёшини 1-7 ҳамда 8-15 ёшгача бўлган болалар ёшига ажратиб оламиз.

Тошкент шаҳри кўча в автомобиль йўлларида 2019 йилда 1-7 ёшли болалар иштирокидаги ЙТХ сони 42тани ташкил этса, унинг оқибатида ҳалок бўлган болалар сони 3тани, 8-15 ёшгача болалр иштирокидаги ЙТХ лар сони 105 тани, унинг оқибатида ҳалок бўлган болалар сони 4 нафарни, турли даражада жароҳат олган болалар эса 100 нафарни ташкил этади. Келтирилган маълумотлардан кўриниб турибдики, ЙТХ бўйича барча кўрсаткичлар 1-7 ёшли болаларга нисбатан 8-15 ёшли болалар кўпроқ дуч келишар экан.

Бундай кўрсаткичларнинг сабабини статистик маълумотлар ва тадқиқотлар натижаси асосида тушунтириб ўтишга ҳаракат қиламиз. Одатда 1-7ёшли болаларни болалар боғчаси, мактаб,тўғарақларга қатъий ёши катта яқинлари кузатувида обориб қайтиб олиб келинади.Ўйин майдончаларида ҳам катталар назоратида бўлишади[1,3].

8-15 ёшли болалар эса аҳоли пунктларида мустақил ҳаракатланишади. Демак, болалар иштирокидаги ЙТХ ларнинг олдини олиш бўйича уларга алоҳида тадбирлар ишлаб чиқиш лозим.Ҳозирги умумий таълим Давлат дастурида 4-9 синфларда 17 соатлик Йўл ҳаракати қоидалари бўйича дарслар ўтилади.Шу билан бирга Йўл ҳаракати бош бошқармаси томонидан “Диққат болалар”,”Яшил чироқ”,”Диққат таътил” каби тадбирлар ташкил этилади. Юқоридагиларни эътиборга олиб, 8-15 ёшли болаларни ЙТХ даги иштирокларини камайтириш мақсадида қуйидаги тадбирларни таклиф этамиз:

- 8-15 ёшли болалар таълим олаётган мактаб,лицей каби таълим муассаларида Йўл ҳаракати қоидалари бўйича дарс соатларини кўпайтириш;

-Президентимизнинг Йўл ҳаракати қоидалари бўйича дарсларни ўтиш бўйича Жиззах тажрибасини оммалаштириш;

- Йўл ҳаракати қоидалари бўйича дарсларнинг назарий ва амалий қисмларининг мутаносиблиги асосида ўқитишни ташкил этиш;

- Йўл ҳаракати қоидалари бўйича дарсларни имкони борича соҳа мутахассисларини жалб этиш;

- Ижтимоий тармоқларга йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш масалалари бўйича ташвиқот-тарғибот материалларини жойлаштириш

-Оммавий ахборот воситаларининг болалар учун тайёрланган дастурларида Йўл ҳаракати қоидаларига бағишланган мавзуларни кўпроқ ёритиш. «Ўзбекистон», «Yoshlar», «O'zbekiston 24», «Тошкент»

телеканалларида («Автопатруль», «Пойтахт йўллари», «Мобил репортер» каби телекўрсатувларга ўхшаш) махсус теле- ва радиокўрсатувлар ташкил этиш, йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш масалалари бўйича ДЙҲХХ масъул ходимларининг мунтазам чиқишини назарда тутиш.

4. Болаларга Йўл ҳаракати қоидалари ўргатилишини ташкил этиш учун махсус жиҳозланган автобурчаклар яратиш.

5. Ўзбекистон ёшлар иттифоқининг бошланғич ташкилотлари томонидан нур қайтарувчи қурилмаларни мактабгача ёшдаги болалар ва таълим муассасаларининг кичик синф ўқувчилари орасида бепул тарқатиш.

6. 18 ёшга тўлган, таълим олган ва имтиҳонни белгиланган тартибда муваффақиятли топширган шахсларга «А» ва «В» тоифасидаги ҳайдовчилик гувоҳномаларини олиш ҳуқуқини берадиган шаҳодатномаларни таълим муассасаларида бериш тўғрисидаги таклифларни ўрганиш ва киритиш.

7. Умумтаълим мактабларидаги «Йўл ҳаракати хавфсизлиги» фанига доир ўқитиш услуби бўйича ўқув курсларини шу соҳага ихтисослашган олий таълим муассасаларида ўқитувчилар учун ташкил этиш.

8. Умумтаълим мактаблари, коллежлар ва лицейлар ўқувчилари орасида «Яшил ранг», «Йўл ҳаракати қоидалари билимдони», «Энг намунавий йўловчи» каби викториналарни ҳар йили ўтказиш.

Хулоса

Статистика маълумотларининг тахлили ва экспертларнинг баҳолаш хулосалари натижалари асосида ишлаб чиқилган тадбирларнинг болалар ўртасида олиб борилиши ҳамда тадбирларнинг амалга ошиши болаларнинг йул-транспорт ходисалари иштирокчиси бўлиши каби кўрсаткичларнинг пасайишига олиб келишини илмий тадқиқот натижалари кўрсатиб туради.

Адабиётлар:

1.А. Р. Абдульязнов Sociology of a region <http://regionsar.ru> ISSN 2413-1407, ISSN 2587-8549 Факторы, влияющие на безопасность дорожного движения в регионе

2.Nazarov A., Abdullaev B. Ways quality increasing of exploitation of city bus capacity and traffic. European Science review. Scientific journal. Vienna, 2018. №5-6 (May-June).P. 374-377.Nazarov A., Ustaboev A., Nazarov A. Selection of rational order of b

3.Nazarov A., Ustaboev A., Nazarov A. Selection of rational order of buses in traffic routes. Harvard Educational and Scientific Review International Agency for Development of Culture, Education and Science United Kingdom Har. Edu.a.sci.rev. 0362-8027 Vol.2. Issue 1 Pages 14-19. 10.5281/zenodo.5908837.

4.Усманова М.Н.,Юсупов А. Методы исследования социально-экономических факторов, влияющих на труд водителей"Экономика и социум". -1, 2022-yil.

5.Усманова М.Н.,Абдуразакова Д.А. Упрощение возмещения материального ущерба, причиненного участникам ДТП. ЖУРНАЛ «ACADEMY» © ИЗДАТЕЛЬСТВО «ПРОБЛЕМЫ НАУКИ». -№ 1 (72), 2022, 2022-yil. ISSN 2542-0755

2. Usmanova M.N. An approach to assessing driver skills factors in traffic safety.

Bulletin of TADI. Scientific and technical journal. 4.2016 90-93 pp.

3.Usmanova MN Directions of traffic organization in large cities. Business Expert. №8,2019.42-44p

4.Usmonova M.N. (2020).An approach to solving road safety problems. <http://elib.bsut.by/bitstream/handle/123456789/4545/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D1%8B%20%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8%202020%20%D0%A7.%204-63-65.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

5.Usmanova, M. N., & Yuldashev, DFU. (2020). Ways to improve road safety. Problems of Science, (2 (50)). <https://cyberleninka.ru/article/n/yo-1-harakati-xavfsizligini-oshirish-tadbirlariga-xorijiy-yondoshuvlarning-amaliyotga-tadbiq>

6..Usmanova, M.N. Integration of higher educational institution and enterprise in the training of specialists in traffic safety [Integratsiya visshego uchebnogo zavedeniya i predpriyatiya pri podgotovki spetsialistov po bezopasnosti dvijeniya] // Economy and society [Economika i sotsium]. №1(92) 2022